

Dialogar les sexualitats des d'activismes queer i transfeministes

Discussing sexuality of queer and transfeminists activisms

Lola Martínez Pozo¹

Resum

El present article parteix d'una desconstrucció crítica de models dominants de sexualitat en el context sociocultural i geopolític occidental, amb la intenció d'incloure i repensar des de l'àmbit del Treball Social sobre "altres" perspectives, narratives, pràctiques polítiques, imaginaris i representacions que, en relació a la sexualitat(s), la conceptualitzen com un règim polític, i proposen models alternatius de lectura i pràctica que impliquen ruptures amb les hegemonies sexuals.

Paraules clau: Sexualitat (s), dissidència sexual, activismes queer i transfeministas.

Abstract

This article is based on a critical deconstruction of dominant models of sexuality in the context of cultural and geopolitical western world. It intends to include and rethink from the field of Social Work on 'other' perspectives, narratives, political practices, imaginary and representations that conceptualizes sexuality as a political regime and propose alternative models of perspective and practice that involve a rupture with the sexual hegemonies.

Key words: Sexuality(ies), sexual dissent, queer and transfeminists activisms.

Per citar l'article: MARTÍNEZ POZO, Lola. Dialogar les sexualitats des activismes queer i transfeministas. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, agost 2016, n. 208, pàgines 92-103. ISSN 0212-7210.

¹ Investigadora. Departament d'Antropologia Social i Cultural. Grup d'Investigació "ALTRES" Perspectives Feministes en Investigació Social. Universitat de Granada. lolamartinezpozo@ugr.es.

Introducció

Des de la dècada dels setanta fins a l'actualitat, a l'estat espanyol se succeeixen i potencien nombroses produccions, experiències polítiques i articulacions col·lectives que, al voltant de la dissidència sexual i la politització de la sexualitat, qüestionen els discursos i patrons hegemònics que instauren i reproduïxen desigualtats i fins i tot patologitzen la multitud de corporalitats, desitjos, plaers i pràctiques que conformen les nostres sexualitats.

De manera més concreta, en les línies que segueixen es realitza una anàlisi crítica de l'impacte i materialització de les teories i resistències polítiques queer a l'estat espanyol i el seu posterior desenvolupament mitjançant discursos i pràctiques micro-polítiques postidentitàries transfeministas.

Aquests processos sociopolítics i activismes situen els cossos i les sexualitats al centre de la lluita política, i han implicat grans ruptures a nivell teòric, acadèmic i polític en les nostres concepcions, vivències i aproximacions al gènere, les sexualitats, les identitats i els cossos, generant i articulant noves formes de militar, d'investigar i de teoritzar.

Mitjançant el present article, i a través d'un exercici cartogràfic relacionat amb la meua trajectòria investigadora i activista, s'indaga en la rellevància micropolítica d'aquests activismes en relació al qüestionament de les construccions normatives i jerarquitzades de les nostres sexualitats amb l'objecte d'incloure-les, reflexionar-les i dialogar-les des de l'àmbit del Treball Social.

Politització de la sexualitat(s)

La sexualitat(s), lluny de ser una qüestió natural, viscuda a nivell personal i íntim, és un règim polític que respon a una construcció i regulació dels nostres desitjos, plaers i pràctiques sexuals i que està orientada a administrar els nostres cossos i les nostres vides. Aquest dispositiu de control de la sexualitat estable és considerat normal i anormal dins de les nostres sexualitats a través de tot un entramat d'hegemonies socials, institucions i disciplines.

Per això, davant aquests models heteronormatius i coitocentristes de sexualitat, que impregnen les nostres quotidianitats, les nostres relacions i els nostres cossos, emergeixen lectures, interpel·lacions i pràctiques procedents de teòrics/ques i activistes. Nombroses narratives i pràctiques activistes es troben dirigides a visibilitzar "altres" sexualitats, generar "altres" imaginaris, i "altres" formes d'habitar els nostres cossos i realitats.

A partir dels anys setanta, en el context geopolític de l'estat espanyol, s'han succeït tot un seguit de reformes jurídiques i

Nombroses narratives i pràctiques activistes es troben dirigides a visibilitzar "altres" sexualitats, generar "altres" imaginaris, i "altres" formes d'habitar els nostres cossos i realitats.

conquestes legals i socials en termes de reconeixement de les diversitats sexuals i identitat de gènere que han estat principalment motivades i provocades per les mobilitzacions i lluites d'organitzacions i col·lectius LGTBIQ².

Tanmateix, i en relació als avenços de l'última dècada, concretament a partir de l'aprovació de la llei del matrimoni entre "persones del mateix sexe"³; de l'avenç en el reconeixement de certs drets de filiació i adopció per a gais i lesbianes i, a partir de la consecució de la llei d'identitat de gènere⁴, així com tot un seguit de legislacions autonòmiques en relació a la no discriminació per motiu d'identitat de gènere i reconeixement dels drets de les persones transsexuals⁵, amb posterioritat a tot aquest conjunt de reformes i/o avenços legals podia semblar que ja estava tot conquerit en termes de diversitats sexuals.

En aquestes línies, m'uneixo a tota una àmplia gamma d'iniciatives i experiències que estan dirigides a desbloquejar aquesta aparent situació d'impàs polític i ideològic, i a visibilitzar com aquests canvis legislatius no responen ni representen els objectius, les estratègies i les lluites de gran part dels activismes que s'han succeït i s'estan succeïnt al llarg de l'estat, així com, en altres ubicacions geopolítiques. Activismes desenvolupats des de la dissidència sexual, des de la politització de cossos i sexualitats considerades minoritàries, no normals o fins i tot patològiques i malaltes.

En aquest sentit, considero important donar compte d'algunes lluites que s'han jugat en altres terrenys, lluny dels mecanismes convencionals de participació política i institucional, i que s'han establert en la crítica a la construcció cultural normativa dels nostres cossos i sexualitats.

Els activismes des de la diversitat i/o dissidència sexual han implicat grans transformacions i ruptures que superen la seva concreció en conquestes legals i el reconeixement d'alguns drets. Aquests activismes s'han articulats mitjançant la politització de la sexualitat en la qual els cossos, els seus desitjos, plaers i pràctiques compten amb un lloc imprescindible. Les mobilitzacions i experiències polítiques al voltant de la politització de la sexualitat(s), al voltant de la protesta sexual, han estat crucials per lluitar contra les LGTBIQ-fòbies, així com, per l'abandonament de perspectives essencialistes i biologicistes al voltant de la sexualitat(s), per extreure-la de l'àmbit privat-natural i per passar a entendre-la com una producció sociocultural i un àmbit polític.

² Acrònim que fa referència a col·lectius integrats per lesbianes, gais, trans, bisexuals, intersexuals i queer.

³ "Llei 13/2005, d'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi Civil en matèria de dret a contraure matrimoni".

⁴ "Llei 3/2007 de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones".

⁵ Per exemple, la "Llei 2/2014, de 8 de juliol, integral per a la no discriminació per motiu d'identitat de gènere i reconeixement dels drets de les persones transsexuals a Andalusia".

Des de l'anterior perspectiva, polititzar la sexualitat(s) es tractaria de comprendre-la com un dispositiu heteronormatiu que produeix cossos, desitjos, plaers i pràctiques sexuals. Així mateix, i en relació dialèctica, la politització de la sexualitat, també consistiria a fer política des de les nostres conductes, plaers, desitjos i pràctiques sexuals estereotipades, considerades minoritàries, excepcionals a la normal, fora del comú, i fins i tot patologitzades com malalties de salut mental i etiquetades sota la categoria mèdica de parafílies.

En relació a la politització de la sexualitat(s), són nombrosos els/les autorxs que l'han analitzat i teoritzat com a àmbit polític, com a dispositiu de poder: MICHEL FOUCAULT ho va anomenar com biopoder (2012); MONIQUE WITTIG va conceptualitzar la sexualitat com un règim polític que construeix cossos funcionals a un sistema heteropatriarcal i capitalista neoliberal (2005); PAUL B. PRECIADO, també fa referència a la sexualitat com un dispositiu de poder que s'anomena règim farmaco-pornogràfic (2008); i, per la seva banda, JUDITH BUTLER reflexiona sobre la sexualitat com un mecanisme de producció corporal del gènere (2002 i 2013).

En correlació als processos de politització de la sexualitat en el si d'experiències polítiques activistes, FELIÇ GUATTARI i SUELY ROLNIK (2010) van escriure sobre la qüestió dels desitjos i els afectes com a potència productiva i possibilitat per a la transformació política. En aquesta línia, PACO VIDARTE en *Ética Marica. Proclamas libertàries para una militancia LGTBQ* defineix polititzar la sexualitat com el procés de passar de convertir-nos en simples practicants de conductes sexuals estereotipades a subjectes polítics que lluiten des d'una decisió voluntària, estratègica i conjuntural, cossos maricas, "bolleros" de brioixeria, putos, trans... que des de les seves opressions lluiten duent a terme una petita, mitjana o gran revolució. Vidarte fa visible com no necessitem res més per començar a fer política (2010; 61-62).

Des de la meua lectura, l'autor ens parla de politització de la sexualitat en termes micros, des dels nostres cossos, les nostres pràctiques, les nostres relacions, les nostres quotidianitats i des de l'organització col·lectiva en els nostres entorns més immediats.

"Jo sóc optimista i confio enormement en el poder del que és petit, dels efectes imprevisibles de cada cosa que faig, de cada línia que escric [...] La meua revolució és molt petita. El meu rierol és tot just un fil. Però sense filet d'aigua no hi ha inundació possible [...] Jo veig un graffiti a la paret, una pancarta cutre, un adhesiu incendiari, un pamflet amb més motivació que disseny o cap, quatre que decideixen fer alguna cosa junts, una acció organitzada una bona tarda, una okupació efímera, i se'm posen els pèls de punta, crec en el futur, em puja la moral, confio en la gent de sobte i em vénen ganes de posar-me jo també a fer coses [...]. Jo estic alerta al que fan dos mariques

entre vint, tres transex entre quaranta, cent persones enmig d'un milió, perquè em sembla veure aquí una veritable força de canvi ideològic, una actitud militant compromesa, la garantia que no tot està consumat "(VIDARTE, 2010; 107).

A la politització de la sexualitat(s) mitjançant l'articulació d'activismes a l'estat espanyol podem identificar la dècada dels setanta com el context d'emergència d'aquestes mobilitzacions. El context de repressió cultural i política del règim autoritari instal·lat per Franco deixava poc lloc per a la construcció de discursos de resistència i espais de dissidència (LLAMAS I VILA, 1997; 192).

Els activismes des de la dissidència sexual a l'estat espanyol des dels anys setanta fins a l'actualitat són realitats d'una gran amplitud. Des de les primeres mobilitzacions i col·lectius LGTB que en la dictadura s'organitzaven sota la clandestinitat, des de la creació dels fronts d'alliberament sexual després de la transició democràtica, des de l'organització política per part de les activistes lesbianes en el si del "moviment feminista" i les experiències d'articulació política de les activistes lesbianes feministes de manera autònoma en la dècada dels vuitanta, fins a l'impacte del queer a l'estat espanyol en els anys noranta⁶ i el posterior desenvolupament dels transfeminismes en l'última dècada⁷. En aquest període de gairebé cinc dècades trobem nombroses experiències en termes de politització de la sexualitat(s) que ens aporten claus per deconstruir el model normatiu de sexualitat imperant en els nostres contextos, i eines per incorporar a les nostres investigacions i a les nostres intervencions dirigides a ampliar els nostres imaginaris sobre sexualitats, cossos, desitjos, plaers i pràctiques sexuals.

Aquest tema compta amb una gran complexitat ja que fa referència a multitud de realitats i processos polítics, de manera que la pretensió en aquest espai no és abastar-ho tot, sinó més aviat traçar algunes pinzellades a fi d'incloure i repensar

⁶ Referent a això veure: Llamas, Ricardo i Vila, Fefa. Spain: passion for live. Una historia del movimiento de lesbianas y gays en el Estado Espanyol. En Buxán Bran, Xosé M (Comp.) *Consciencia de un singular deseo* (1997); Buxán Bran (Ed.). *Lecciones de disidencia. Ensayos de crítica homosexual* (2006); Vidarte, Paco. *Ética Marica. Proclamas libertarias para una militancia LGTBQ* (2010); Còrdoba, David; Sáez, Javier i Vidarte, Paco (Eds.). *Teoría Queer. Políticas bolleras, maricas, trans, mestizas* (2007); Romero Bachiller, Carmen; García Dauder, Silvia i Barguerias Martínez, Carlos (Grupo de Trabajo Queer). *El eje del mal es heterosexual. Figuraciones, movimientos y prácticas feministas queer* (2005); Trujillo, Gràcia. *Deseo y resistencia. Treinta años de movilización lesbiana en el Estado español (1977-007)*, (2009); Missé, Miquel i Coll-Planas, Gerard (Eds.). *El género desordenado: críticas en torno a la patologización de la transsexualidad* (2010); i, Suárez Briones, Beatriz (Ed.). (2014). *Feminismos lesbianos i queer. Representación, visibilidad y políticas* (2014). (Referències completes en l'apartat de bibliografia).

⁷ En relació al desenvolupament dels transfeminismos veure: Preciado, Paul B. *Transfeminismo y micropolíticas del género en la era Farmacopornográfica* (2009); Solà, Miriam i Urko, Elena (Coords.). *Transfeminismos. Epistemes, fricciones y flujos* (2013). (Referències completes en l'apartat de bibliografia).

aquestes narratives i experiències d'organització col·lectiva al voltant de les sexualitats. Així mateix, des de la meua perspectiva, realitzar aquest tipus de recorreguts polítics des dels cossos, les sexualitats i els activismes, és una tasca molt necessària que se suma a tots aquells exercicis de memòria política dirigits a escriure les nostres pròpies experiències, històries i genealogies.

Desplaçaments micropolítics de les polítiques d'identitat i representació, i dissidència sexual

En els processos de desnaturalització i politització de la sexualitat que han permès generar models alternatius de lectura, interpretació i vivència de les sexualitats identifico com a rellevants certs desplaçaments micropolítics que han suposat la desarticulació, crítica i superació de les polítiques d'identitat i representació. Aquests desplaçaments micropolítics es corresponen amb el desbordament del feminisme hegemònic des dels seus marges, la superació i deconstrucció crítica de les polítiques identitàries gais i lesbianes, i la crisi de la sida.

El primer dels desplaçaments es troba vinculat amb les interpel·lacions radicals dirigides al "feminisme hegemònic" per haver exclòs i silenciats històricament als/a les malxs subjectes del feminisme, lesbianes, bollereres, homes i dones trans, transgènere, cossos no blancs, indígenes, migrants, treballadorxs sexuals, els/les dissidents sexuals, persones amb diversitat funcional... Aquestes interpel·lacions van evidenciar com el subjecte del feminisme hegemònic només adquiria existència des d'una mirada normativa blanca, colonial, heterosexual i de classe mitjana alta.

Van començar a emergir aquells feminismes que PRECIADO (2008) anomena dissidents, de multituds, feminismes per als monstres els protagonistes dels quals són lesbianes, gais, trans, efeminats, homenots, negres, xicanes, musulmanes, migrants, i fins i tot les impensables per al "feminisme dominant" com a portadores de discursos crítics, treballadores sexuals, insumisxs sexuals i actrius porno.

De la mateixa manera, en aquest context denominat "crisi del feminisme occidental" brollen crítiques des de "altrxs subjectes" dirigides a discursos i pràctiques que prenen en compte exclusivament el gènere obviant de forma acrítica innombrables corporalitats i situacions d'exclusió que s'haguessin produït per diferenciacions transversals com les identificacions i pràctiques sexuals, la classe, la raça, les migracions, la salut o l'habilitat, i que impliquen una manca de visibilitat i silenciaments polítics durant diverses dècades de "feminisme" (SÁEZ, 2007; 70-71).

Es produeix, per tant, un desplaçament del "feminisme" com una política d'identitat que es comença a posar en qüestió

en tant que espai de normalització de gènere. Es tracta d'un desbordament del "feminisme" sobre si mateix, des dels seus marges, mirades i moviments crítics i reflexius que emergeixen al voltant de la politització de les diverses corporalitats, sexualitats i opressions.

El segon dels desplaçaments està relacionat amb aquells moviments de crítica i superació de les polítiques d'identitat gais i lesbianes. I, en estreta vinculació, és de gran rellevància remarcar l'emergència d'aquestes mobilitzacions de forma paral·lela i entrelaçada amb la crisi de la sida.

Des dels anys setanta, i més concretament des de 1973 amb la despatologització de l'homosexualitat com a malaltia de salut mental, assistim a processos d'assimilació i mercantilització de les dissidències sexuals en el marc heteronormatiu, democràtic i neoliberal de les societats occidentals. No obstant això, en la dècada dels vuitanta, la crisi de la sida obre nous horitzons, implicant l'emergència de noves formes de resistència política:

"La crisi de la sida va posar de manifest que la construcció social dels cossos, la seva repressió, l'exercici del poder, l'homofòbia, l'exclusió social, el colonialisme, la lluita de classes, el racisme, el sistema de sexe i gènere, l'heterocentrisme, etc., són fenòmens que es comuniquen entre si, que es produeixen per mitjà d'un conjunt de tecnologies complexes, i que la reacció o la resistència a aquests poders exigeix així mateix estratègies articulades que tinguin en compte nombrosos criteris: raça, classe social, gènere, immigració, malaltia... criteris fonamentals de lluita que posen sobre la taula les multituds queer "(SÁEZ, 2007; 69).

A partir de la crisi de la sida, que possibilita un context d'articulació de dissidències i resistències de subjectes que fins al moment no havien lluitat políticament de forma conjunta, es desenvolupen, en els anys noranta, les polítiques queer, primer en els països anglosaxons i posteriorment en altres emplaçaments geopolítics. Les polítiques queer van suposar nous models polítics de resistència que s'articulen al voltant de dos eixos: la crítica a les identitats com essencialistes, naturalitzades i excloents; i la crítica a la sexualitat com a règim heteronormatiu. Aquestes estratègies polítiques se situen en llocs decididament marginals, mitjançant l'apropiació de l'insult i, des de postures anti-assimilacionistes, desenvolupen discursos i mobilitzacions en oposició a: les polítiques identitàries excloents feministes, gais i lesbianes; els processos de mercantilització i normalització de les cultures gais i lèsbiques que implicaven la invisibilització de les subcultures marginals; així com, a les tendències integracionistes de gran part dels moviments gais i lesbians posicionant-se en contra dels règims normatius (CÒRDOVA GARCÍA, 2007; 44).

A l'estat espanyol aquests desplaçaments se succeeixen, a

finals de la dècada dels vuitanta i durant els anys noranta. Van tenir a veure, entre altres circumstàncies sociopolítiques, amb els enfrontaments d'activistes lesbianes enfront de la misogínia d'activistes gais, i en oposició a la lesbofòbia i transfòbia dels sectors feministes organitzats, posant de manifest els límits de la identitat "gai" i "dona" com a bases articuladores de mobilitzacions (TRUJILLO, 2009a; 236). Així mateix, són rellevants les narratives, accions crítiques i mobilitzacions procedents de gitanes, immigrants, transsexuals, transgènere i treballadorxs sexuals en contra de les invisibilitats i exclusions desenvolupades des de discursos, representacions i corrents feministes dominants i institucionalitzades (TRUJILLO, 2009b; 163).

De la mateixa manera, aquest segon desplaçament el trobem estretament vinculat amb tot un seguit de crítiques, pràctiques i desafiaments protagonitzats per aquells cossos amb sexualitats no legitimades i postures que advoquen per la proliferació de cossos, sexualitats, desitjos, plaers, pràctiques sexuals i estils de vida: com les comunitats BDSM, les pràctiques postpornogràfiques, el desenvolupament de models alternatius de relacions no monogàmiques, l'organització de les treballadores sexuals i les mobilitzacions de persones amb diversitat funcional per l'accés a la sexualitat, com a àmbit que els ha estat negat, i l'apropiació del desig i el plaer.

La dissidència sexual en activismes postidentitaris. L'impacte de les polítiques queer i el desenvolupament dels transfeminismes a l'estat espanyol: l'articulació de dissidències

La recepció i desenvolupament dels activismes queer a l'estat espanyol va ser un procés polític característic de la dècada dels noranta en relació a la dissidència sexual. El trobem en la invisibilitat de les activistes lesbianes i les seves demandes en els moviments feministes i en els col·lectius LGTB; en el contacte d'aquestes amb autorxs i col·lectius queer d'altres contextos (especialment dels EUA, Anglaterra i França); així com, en la crisi de la sida i l'homofòbia (TRUJILLO, 2014; 129), els principals detonants que van impulsar l'aparició de col·lectius i projectes queer a l'estat com a nous models de resistència política que situen els cossos i les sexualitats al nucli de la protesta.

Com assenyalen DAVID CÒRDOVA (2007) i JAVIER SÁEZ (2007) va ser la confluència de tres circumstàncies, el desbordament del feminisme hegemònic des dels seus marges, els desplaçaments de les polítiques d'identitat gais i lesbianes i la crisi de la sida, la qual va donar lloc, als anys noranta, a un conjunt de polítiques queer anti-assimilacionistes i anti-integracionistes.

Els activismes queer provenen des dels marges dels moviments gai, lèsbic i trans, des dels marges del "feminisme hegemònic". Emergeixen, també, des dels feminismes anomenats lesbians, negres, "chicanos", postcolonials, perifèrics, és a dir, provenen des dels baixos fons dels moviments socials i posen en marxa micropolítiques de transversalitat d'opressions –contra el sexisme, racisme, classisme, lgbtqfobia, serofòbia, capacitismo...– i l'articulació de dissidències des de les múltiples interseccions que encarnem, activant formes culturals alternatives que possibiliten l'existència d'"altres".

Les polítiques queer irrompen en l'estat espanyol en la dècada dels noranta descol·locant el panorama polític, però no ho fan sobre el no-res. Són preses i reconfigurades per grups concrets en un context predominant moderat on comencen a proliferar un conjunt d'organitzacions mixtes LGTB estructurades per càrrecs jeràrquics, que es troben vinculades a les institucions públiques sota polítiques de subvencions, connectades a certs partits polítics i que s'orienten a la consecució de drets com la llei de parelles de fet, la llei d'adopció, la protecció legal davant l'homofòbia i la provisió de serveis de tipus assistencial a les comunitats LGTB en els espais d'ambient (TRUJILLO, 2009a; 158-162). No obstant això, i malgrat aquest predomini moderat, es produeix un ressorgir de la radicalitat protagonitzada per nombrosxs activistes "bollerxs", trans, i maricas que s'havien fugat del "moviment feminista", del "moviment d'alliberament sexual" i militaven en una politització de la sexualitat(s) i del cos(sos) més radical que no s'esgota en la presència i negociació institucional, en els espais d'ambient mercantilitzats o en la visibilitat en els mitjans d'informació i comunicació (LLAMAS i VILA, 1997; 222-223).

Activistxs queer mitjançant models d'acció i resistència directa micropolítica reivindiquen uns discursos, unes produccions i unes representacions carregades d'elements sexuals, reclamant l'existència d'altres cossos, altres desitjos i altres pràctiques sexuals. I ho fan a través d'una sèrie de produccions artístiques i culturals, d'escrits, de fanzines, d'accions, de performances, on els cossos queer, "bolleros", maricas, *kings*, transgènere, *femmes*, *leather*, osos i molts altrxs estan visibles i en primera línia (TRUJILLO, 2014; 129).

Com assenyala MIRIAM SOLÁ en el seu article *La re-politització del feminisme, activismo y microdiscursos posidentitarios*, en la dècada dels noranta i en el context d'un feminisme autònom sorgeix tota una generació d'activistes feministes que realitzen una reformulació queer dels discursos i les pràctiques feministes marcant una nova etapa per al moviment. Són els col·lectius LSD (Lesbianes Sense Dubtes) i La Radical Gai, els primers referents que comencen a incloure el queer en els activismes de l'estat espanyol (2012; 264).

Les produccions teòriques i les polítiques queer desenvolupades per aquestxs activistes no giren exclusivament al vol-

tant de l'existència d'"altres" sexualitats, assenyalen, així mateix, els cossos com a espais en els quals s'entrecreuen diverses categoritzacions socials com la raça, l'edat, la classe social, els processos migratoris, la salut, la capacitat, etc., implicant diferents opressions i experiències, constituint-se, d'aquesta manera, com referents en la transversalització de lluites.

Així mateix, criden l'atenció sobre l'existència de les diferències i obren l'espai polític a la proliferació d'aquestes; inicien una crítica demolidora i sense retorn a l'articulació de les polítiques identitàries, tal com s'havien entès fins al moment, obrint la possibilitat per l'existència d'altres. En definitiva, des de la meua lectura, aquestes produccions i pràctiques polítiques han possibilitat espais d'existència a altres vides, altres cossos, altres sexualitats, altres desitjos, pràctiques i plaers sexuals, altres veus, i a altres experiències polítiques.

Des de la dècada dels noranta s'han impulsat diversos projectes d'activismes queer a través de microgrups per tota la geografia de l'estat⁸.

L'impacte i la recepció del queer a l'estat espanyol al llarg de la dècada dels noranta ha tingut el seu particular desenvolupament i ha contribuït a qüestionar la construcció social normativa dels nostres cossos i sexualitats. I, sobretot, la influència del queer a l'estat espanyol ha afavorit l'articulació de narratives i innumbrables pràctiques polítiques, culturals i artístiques entre comunitats, col·lectius i lluites feministes, bolleres, maricas, trans, de treballadores sexuals, migrants, persones amb diversitat funcional, okupes, anticapitalistes, antiespecistes, actrius porno, persones amb pràctiques sexuals no normatives com bedesemeras i sadomasoquitas, etc.

La confluència de tot això ha anat desenvolupant i donant lloc a tot un seguit d'activismes denominats feminismes queer, feminismes postidentitaris, postporno, feminismes postpornopunk, transmaricabollo, transfeministas. Aquestes denominacions fan servir noms compostos amb una voluntat inclusiva, i prefixos com "trans" i "post" com una forma de qüestionar i ampliar estratègies dels propis discursos i polítiques que els precedeixen (SENTAMANS, Taitana. 2013: 32). Tota una amalgama que troba la seva herència en els feminismes radicals, lesbians, queer, autònoms i autogestionats i, que des de les Jornades Estatals Feministes de Granada, celebrades el 2009, anomenem transfeminismes⁹.

⁸ Alguns referents són: La Radical Gai; LSD (Lesbianes Sense Dubtes); Bollus Vivendi; Reverso; Eskalera Karakola; Grupo de Trabajo Queer (GTQ); La acera del Frente; Zona d'Intensitat del Col·lectiu Lambda de València; Towanda; Medeak; Maribolleras Precarias; Transblock, Mambo, entre altres.

⁹ Un dels esdeveniments àmpliament destacats per activistes en l'emergència i articulació del transfeminisme a l'estat espanyol va ser l'elaboració del Manifest per la Insurrecció Feminista després de les Jornades Feministes Estatals celebrades a Granada el 2009. Va suposar una articulació d'aliances i xarxes transfeministas després d'una dècada d'experiències, formacions i connexions.

Reflexió final

Les narratives i pràctiques transfeministes permeten l'articulació de totes les interseccions i trajectòries que conformen aquest embull que anomenem cossos i sexualitats, i estan suposant nombroses ruptures en les formes d'entendre i vivenciar el gènere, les identitats i les sexualitats, en les formes d'habitar els nostres cossos, generant nous imaginaris i representacions en relació a les sexualitats.

Les micropolítiques transfeministas a l'estat espanyol són un escenari bastant plural que tenen en comú algunes fites que han permès connexions contextuais, articulació de xarxes i que li han atorgat una increïble potència vírica. Tota una amalgama d'activismes que, des de la meua lectura i trajectòria en diversos col·lectius, proposen la proliferació de les diferències i l'articulació d'estratègies de resistència. Impliquen una multiplicitat de resistències a la normalització on les lluites polítiques es produeixen al voltant de les aliances de cossos i sexualitats subalternes i dissidents, des de les quals s'estan construint altres horitzons que emanen de la producció col·lectiva davant els nous reptes polítics.

Les narratives i pràctiques transfeministes impliquen nombroses experiències que, des de la meua interpretació, compten amb la potencialitat de connectar les diferents opressions i lluites que encarnem. Permeten l'articulació de totes les interseccions i trajectòries que conformen aquest embull que anomenem cossos i sexualitats, i estan suposant nombroses ruptures en les formes d'entendre i vivenciar el gènere, les identitats i les sexualitats, en les formes d'habitar els nostres cossos, generant nous imaginaris i representacions en relació a les sexualitats. El nexa entre aquesta multitud d'experiències i resistències col·lectives és la lluita per la proliferació de les diferències, la diversitat de cossos, sexes, gèneres, identitats, relacions afectivo-sexuals, desitjos, plaers i pràctiques sexuals.

Bibliografia

- BUTLER, Judith. *Cuerpos que importan. Sobre los límites materiales y discursivos del "sexo"*. 1ª Edició. Buenos Aires: Paidós, 2002. ISBN 9501238113.
- BUTLER, Judith. *El género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*. 1ª Edició. Madrid: Paidós, 2013. ISBN 9788449320309.
- BUXÁN BRAN, Xosé M. (Ed.). *Lecciones de disidencia. Ensayos de crítica homosexual*. 1ª Edició. Barcelona: Egales, 2006. ISBN 84-88052-15-4.
- CÓRDOBA GARCIA, David. Teoría Queer: reflexiones sobre sexo, sexualidad e identidad. Hacia una politización de la sexualidad. En CÓRDOBA, David; SÁEZ, Javier y VIDARTE, Paco (Eds.). *Teoría Queer. Políticas bolleras, maricas, trans, mestizas*. 2ª Edició. Barcelona: Egales, 2007. ISBN 8495346990.
- FOUCAULT, Michel. *Historia de la sexualidad. V. 1. La voluntad del saber*. 1ª Edició. Madrid: Biblioteca Nueva, 2012. ISBN 978-84-15555-04-9.
- GUATTARI, Felix y ROLNIK, Suely. *Micropolítica. Cartografías del deseo*. 1ª Edició. Madrid: Traficantes de Sueños, 2006. ISBN 84-96453-05-7.
- LLAMAS, Ricardo y VILA, Fefa (1997). "Spain: passion for live. Una historia del movimiento de lesbianas y gays en el Estado Español". En BUXÁN BRAN, Xosé M (Comp.). *Conciencia de un singular deseo*. 1a Edició. Barcelona: Editorial Laertes, 1997. ISBN 84-7584-298-4.

Bibliografía

- MISSÉ, Miquel y COLL-PLANAS, Gerard (Eds.). *El género desordenado: críticas en torno a la patologización de la transexualidad*. 1ª Edició. Barcelona: Egales, 2010. ISBN 9788492813209.
- PRECIADO, Paul. B. *Testo Yonqui*. 1ª Edició. Madrid: Espasa, 2008. ISBN 9788467026931.
- PRECIADO, Paul. B. Transfeminismo y micropolíticas del género en la era farmacopornográfica. *Revista Artecontexto*, núm. 21, pp: 1-2, 2009. [Data de l'última consulta: 27/07/2016. Accedit en http://70.32.114.117/gsd/collect/revista/index/assoc/HASH0127/35e456b1.dir/r99_24nota.pdf].
- ROMERO BACHILLER, Carmen; GARCÍA DAUDER, Silvia y BARGUEIRAS MARTÍNEZ, Carlos. *El eje del mal es heterosexual. Figuraciones, movimientos y prácticas feministas queer*. 1º Edició. Madrid: Traficantes de Sueños, 2005. ISBN 84-96453-04-9.
- SÁEZ, Javier. El contexto sociopolítico de surgimiento de la teoría queer. De la crisis del sida a Foucault. En CÓRDOBA, David; SÁEZ, Javier y VIDARTE, Paco (Eds.). *Teoría Queer. Políticas bolleras, maricas, trans, mestizas*. 2ª Edició. Barcelona: Egales, 2007. ISBN 8495346990.
- SENTAMANS, Tatiana (O.R.G.I.A). Redes transfeministas y nuevas políticas de representación sexual (I) Diagramas de flujos. En Solá, Miriam y Urko, Elena (Coords.). *Transfeminismos. Epístemes, fricciones y flujos*. 1ª Edición. Tafalla, Navarra: Editorial Txalaparta, 2013. ISBN 978-84-1531-366-3.
- SOLÁ, Miriam. La re-politización del feminismo, activismo y microdiscursos posidentitarios. En VV.AA. *Desacuerdos. Sobre arte, políticas y esfera pública en el Estado español*, Cuaderno 7. Editores: Centro José Guerrero– Diputación de Granada, Museu d'Art Contemporani de Barcelona, Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía y Universidad Internacional de Andalucía – UNIA arteypensamiento, 2012. [Última fecha de consulta: 29/07/2016. Accedido en <http://www.museoreinasofia.es/publicaciones/desacuerdos#numero-7>].
- SOLÁ, Miriam y URKO, Elena [Coords.]. *Transfeminismos. Epístemes, fricciones y flujos*. 1ª Edición. Tafalla, Navarra: Editorial Txalaparta, 2013. ISBN 978-84-1531-366-3.
- TRUJILLO, Gracia. *Deseo y resistencia. Treinta años de movilización lesbiana en el Estado español (1977-2007)*. 1ª Edició. Barcelona: Egales, 2009(a). ISBN 9788492813025.
- TRUJILLO, Gracia. Del sujeto político *la Mujer* a las agencias de *las (otras) mujeres*: el impacto de la crítica *queer* en el feminismo del Estado español. *Política y sociedad*. 2009(b), vol. 46, núm. 1 y 2, pp. 161-172. España, Madrid; Universidad Complutense de Madrid. [Última data de consulta: 27/07/2016. Accedit en <http://www.hartza.com/graciaqueer.pdf>].
- TRUJILLO, Gracia. Escritas en el cuerpo: genealogías políticas afectivas y teóricas. En SUAREZ BRIONES, Beatriz (Ed.). *Feminismos lesbianos y queer. Representación, visibilidad y políticas*. 1ª Edició. Madrid y Mèxic D.F: Plaza Valdés Editores, 2014. ISBN 978-84-152771-65-9.
- VIDARTE, Paco. *Ética marica. Proclamas libertarias para una militancia LGTBQ*. 2ª Edició. Barcelona/Madrid: Egales, 2010. ISBN 9788488052520.
- WITTIG, Monique. *El pensamiento heterosexual y otros ensayos*. 1ª Edició. Barcelona/Madrid: Egales, 2006. ISBN 8495346974.

